

Wykorzystywanie elementów kultury własnej w nauczaniu języków obcych

DOI: 10.47050/jows.2023.1.35-41

Celem artykułu jest zaprezentowanie różnych technik, które służą wykorzystywaniu elementów kultury ojczystej na lekcjach języków obcych. Przedstawione w nim sposoby pracy mają na celu podniesienie świadomości kulturowej uczniów, poszerzenie ich wiedzy dotyczącej tradycji, literatury i historii własnego narodu, a także rozwój językowy, szczególnie w obrębie leksyki. Artykuł może stanowić inspirację dla nauczycieli, którzy poszukują nowych sposobów pracy z uczniami.

W podstawie programowej dotyczącej nauczania języka obcego nowożytnego zarówno w szkole podstawowej, jak i w szkole średniej czytamy: „Uczeń posiada: 1) podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego; 2) świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową” (MEN 2018). Na lekcjach zwykle skupiamy się na kulturze krajów, których mieszkańcy posługują się nauczonym przez nas językiem. Wprowadzanie elementów kulturowych w nauczaniu i kształtowanie kompetencji kulturowej dzięki zdobywaniu przez uczniów wiedzy o takich kwestiach, jak m.in. sposób życia i tradycje, przekonania i zwyczaje typowe dla danej społeczności czy danego narodu, stanowią jeden z celów edukacji językowej (Hrehovcik i Uberman 2003: 11–12). Tomalin (2008) pisze o kulturze, używając określenia *the fifth language skill* (piąta umiejętność językowa). Sugeruje zatem, że jej poznawanie jest równie ważne, co nabywanie i rozwijanie tradycyjnych zdolności językowych: czytania, słuchania, mówienia i pisanie w języku obcym. Musimy mieć jednak świadomość, że jako nauczyciele będziemy w stanie przekazać uczniom tylko pewne jej elementy, dotyczące tego, jak reagować adekwatnie do danej sytuacji albo w jaki sposób interpretować zachowanie, wypowiedzi czy gesty rozmówców będących przedstawicielami innych kultur. Wiedza o zachowaniu danej społeczności obejmuje bowiem liczne kwestie, np. formy okazywania szacunku, kultywowanie tradycji, więzi rodzinne, okazywanie lub nieokazywanie emocji, typowe sposoby spędzania wolnego czasu, zachowanie na drodze, podejście do sportu, postrzeganie innych narodowości, poczucie humoru, przeżywanie żałoby, relacje sąsiedzkie, wychowywanie dzieci, stosunek do pieniędzy, urządzenie mieszkania czy tematy tabu.

W artykule zamierzam skupić się jednak na drugim elemencie cytowanego tutaj fragmentu podstawy programowej – na wiedzy o kulturze kraju ojczystego, także w wymiarze lokalnym, oraz zaprezentować sposoby zdobywania tej wiedzy na lekcjach języka obcego w starszych klasach szkoły podstawowej i w szkole średniej. Podawać będę tutaj przykłady anglojęzyczne, ale prezentowane techniki mogą być również wykorzystane przez nauczycieli innych języków.

ILONA STĘPIEŃ

Zespół Szkół im. Jana Pawła II Sióstr Prezentek
w Rzeszowie

Lekcja, podczas której realizujemy wybrane zagadnienia dotyczące kultury ojczystej, może wzbudzić duże zainteresowanie i zaangażowanie uczniów, bo tego rodzaju treści w niewielkim wymiarze pojawiają się w podręcznikach. Będzie więc dla nich z jednej strony czymś nowym, a z drugiej – bliskim, stwarzając im okazję uczenia się o tym, co *de facto* w pewnym stopniu już znają. Konkretnie przykłady znajdują się w dalszej części artykułu. Oczywiście należy pamiętać, że dążymy do tego, by poszerzyć wiedzę uczniów związaną z ich własnym krajem, jego tradycjami czy historią, ale zawsze naszym celem jest także rozwijanie umiejętności posługiwania się językiem obcym, wzbogacanie słownictwa i ćwiczenie poszczególnych sprawności: słuchania, czytania, pisania i mówienia. Ponadto tego typu zajęcia mogą być wstępem do dyskusji na temat różnic międzykulturowych.

Przed zaprezentowaniem konkretnych przykładów warto podkreślić, że odnalezienie materiałów, które możemy wykorzystać, nie powinno sprawiać większych trudności, choć oczywiście niejednokrotnie będzie ich dostosowanie do poziomu grupy, jak również celów edukacyjnych, jakie chcemy osiągnąć na konkretnej lekcji. W sieci działa wiele serwisów poświęconych szeroko rozumianej kulturze, m.in. <culture.pl> czy <poland.pl>. Warto także korzystać ze stron internetowych instytucji kultury czy polskich miast, gdyż większość z nich ma wersje anglojęzyczne. Spójrzmy zatem na przykłady sięgania do kultury własnej na lekcjach języka obcego. Zostały one podzielone na następujące kategorie: historia, literatura, kultura lokalna oraz kultura polska oczami obcokrajowców.

Historia

Każdy kraj ma własną historię, swoich bohaterów i dni obchodzone jako święta narodowe. W szkołach często odbywają się akademie z okazji 3 Maja czy 11 Listopada. W jaki sposób treści patriotyczne mogą pojawić się na lekcji języka obcego? Jednym z rozwiązań jest quiz wiedzy historycznej (np. w formie *kahoota*, dzięki czemu możemy go poszerzać, modyfikować i wykorzystać w różnych grupach czy klasach), dotyczący najważniejszych wydarzeń. Poprzedzić go może wprowadzenie potrzebnego słownictwa, np.: *baptism* (chrzest), *be crowned* (być koronowanym), *duke* (książe), *a national uprising* (powstanie narodowe), *the Warsaw Uprising* (Powstanie Warszawskie), *a national anthem* (hymn narodowy), *partition* (rozbiór), *commander* (dowódca), *archbishop* (arcybiskup), *pope* (papież), *be elected president* (być wybranym na prezydenta), *a five-year term* (pięcioletnia kadencja). Taka forma rywalizacji może być okazją dla uczniów, którzy może są niezbyt uzdolnieni językowo i na naszym przedmiocie nigdy nie mieli okazji, by wyróżnić się w klasie, ale mogą pochwalić się wiedzą z innych dziedzin. Dla wielu z nich dostrzeżenie, że dobra znajomość języka obcego może pozytywnie oddziaływać na rozwój ich zainteresowań i pasji, może być dużą motywacją i zachętą do nauki.

Kolejna forma pracy opiera się na korzystaniu z dostępnych w sieci filmów historycznych. Wśród przykładów takich materiałów warto wymienić: *The Unconquered* (*Niezwyłączeni*) o walce Polaków o niepodległość w XX wieku (IPNtvPL 2017), klip filmowy o obchodach rocznicy Powstania Warszawskiego (TVP World 2021), film o bitwie pod Monte Cassino (PolandMFA 2019) czy materiał dotyczący uchwalenia Konstytucji 3 maja (Culture.pl 2017). W zaawansowanych grupach wykorzystać można także aktualne wiadomości o tym, co dzieje się w kraju, np. z angielskiej sekcji strony Polskiego Radia.

Oprócz przełomowych wydarzeń możemy również przywołać na lekcji ważne postaci w dziejach narodu. Wyboru dokonują uczniowie albo losują jedno nazwisko z zestawu przygotowanego przez nauczyciela. Ich zadaniem jest wyszukanie kilku informacji na temat danej osoby, a następnie przedstawienie ich na forum grupy, tak by pozostali uczestnicy mogli odgadnąć, o kim jest mowa. Uczniów można również poprosić o sformułowanie na temat wybranej postaci (tym razem nazwisko ujawniamy) pięciu zdań, w tym jednego fałszywego – celem pozostałych osób jest wskazanie nieprawdziwej informacji.

Literatura

Na lekcjach języka obcego możemy również sięgnąć po utwory literackie. Wprawdzie będziemy tutaj pracować nie na tekstach oryginalnych, ale na przekładach, naszym celem nie będzie jednak interpretacja utworów, lecz obserwacja, w jaki sposób zostały one przetłumaczone, i próba wskazania różnic między tekstem po polsku i jego przekładem (przekładami). Oczywiście takie zajęcia będą sposobem na wzbogacanie zasobu słownictwa uczniów, możemy także przygotować różne typy ćwiczeń, aby rozwijać umiejętność rozumienia tekstu pisanego (pytania dotyczące treści czy zadania typu prawda/fałsz). Wybierając znane utwory, z którymi uczniowie mieli już okazję się spotkać, możemy na początku poprosić o odgadnięcie tytułu i autora na podstawie fragmentów. Spójrzmy na kilka przykładów z dziedziny poezji:

„No better thing we know,
No dearer gem we owe,
For all that we possess:
Pearls, stones of great finesse,
High offices and power
— One may enjoy this hour —
And so the gifts of youth,
And beauty are, in truth,
Good things, but only when
Our health is with us then.
For when the body's weak,
The world around is bleak” (Jan Kochanowski *Na zdrowie*)

„I lived with you, I grieved, and many a tear I shed.
In truth, I never did a noble soul defy.
Now it is time for me to go and join the dead.
Seems like it's joy I leave on earth – so sad am I” (Juliusz Słowacki *Testament mój*)

„When I don't see you, I don't sigh nor cry,
I don't lose my senses as you walk on by,
But if I don't see you, if you don't return,
Something in me's lacking, some desire burns,
And suffering strange longings, I wonder thereof:
Is it only friendship, or else is it love?” (Adam Mickiewicz *Niepewność*)

„Near a river, if you're lucky,
You might meet Ms Wacky Ducky.
Being wacky was her passion,
in her life, her moods, her fashions.
At a barber's, she'd say:
'Please, can I have some bottled cheese?'" (Jan Brzechwa *Kaczka-dziwaczka*)

„Lithuania! My homeland! Thou art precious health,
something only those who have lost your wealth
can ever truly know. Today, your grace I see
and describe in full, for I long for thee” (Adam Mickiewicz *Pan Tadeusz*)

Możemy również zachęcić uczniów do porównania przekładu i tekstu oryginalnego lub wykorzystać tekst literacki jako ćwiczenie służące poszerzeniu słownictwa. Spójrzmy np. na utwór Jana Twardowskiego *Do Świętego Franciszka*¹, który może pojawić się na zajęciach, gdy omawiana jest leksyka dotycząca przyrody.

¹ Tekst utworu i przekład autorstwa Sarah Lawson i Małgorzaty Koraszewskiej za: Twardowski 2000: 36–37.

Do Świętego Franciszka

Święty Franciszku patronie zoologów i ornitologów
dlaczego
żubr jęczy
jeleń beczy
lis skomli
wiewiórka pryska
kos gwizdże
orzeł szczeka
przepiórka pili
drozd wykrzykuje
słonka chrapi
sikora dzwoni
gołąb bębni i grucha
kwiczoł piska
derkacz skrzypi
kawka plegoce
jaskółka piskocze
żuraw struka
drop ksyka
człowiek mówi śpiewa i wyje
tylko motyle mają wielkie oczy
i wciąż jeszcze tyle przeraźliwego milczenia
które nie odpowiada na pytania

To Saint Francis

O, Saint Francis, patron of zoologists and ornithologists
why does
a bison groan
a deer bleat
a fox whine
a squirrel sputter
a blackbird whistle
an eagle bark
a quail chirrup
a thrush call
a woodcock snore
a tin tinkle
a dove drum and coo
a fieldfare squeak
a corncrake creak
a jackdaw shriek
a swallow squawk
a crane shout

a bastard hiss
a human talk sing and howl
only butterflies have huge eyes
and still so much shrill silence
which does not answer any questions

Na podstawie tekstu w języku polskim można także spróbować uzupełnić przekład angielski, a jeśli wykorzystamy mniej znany utwór – poprosić uczniów o przetłumaczenie w parach lub grupach jego całości lub wybranego fragmentu, a następnie porównanie z oryginałem. Na zakończenie warto stworzyć listę słówek i wyrażań do zapamiętania z danej lekcji, gdyż, jak zostało to już wcześniej zaznaczone, zawsze jednym z naszych celów jest rozwój językowy uczniów.

Jeśli mówimy o tekstach poetyckich, możemy pracować także z utworami muzycznymi, wykorzystując angielskie wersje polskich piosenek (por. Kępa 2015). Przykładami mogą być tutaj m.in. Czesław Niemen z piosenką *Strange Is This World (Dziwny jest ten świat)*, zespół Myslovitz z utworem *Sound of Solitude (Długość dźwięku samotności)*, T. Love z piosenką *I love you* (taki sam tytuł w języku polskim) czy Dawid Podsiadło z utworem *Little Stranger (Nieznamomy)*. Nie zawsze wersje te są wiernymi odpowiednikami, ale dzięki temu możemy spróbować wraz z uczniami ustalić, z czego wynikają trudności translatorskie, co powinno być najważniejsze dla tłumacza i jak dalece może on sobie pozwolić na modyfikację tekstu, czy istnieje jakaś granica, której nie może przekroczyć, aby nadal mówić o przekładzie, a nie zupełnie nowym utworze jedynie inspirowanym oryginałem. Są to jednak tematy do podjęcia raczej w szkole średniej, jeśli zależy nam na tym, by taką dyskusję przeprowadzić w języku obcym.

Kultura lokalna

Jedną z metod poznawania nowych osób i pogłębiania wiedzy o ich kulturze są wymiany uczniowskie. Biorą w nich udział szkoły z różnych krajów, a uczestnicy wymiany posługują się językiem obcym. Ale nie tylko wyjazd zagraniczny może być dla młodzieży okazją do wzbogacenia swojej wiedzy i rozwinięcia umiejętności. Również przyjmując gości w swoim kraju, mogą poznać wiele treści, dotyczących np. rodzinnego miasta. Zresztą nie trzeba wymiany uczniowskiej, by zorganizować z uczniami projekt dotyczący okolicy, w której mieszkają. Ich zadaniem może być odnalezienie informacji w kilku kategoriach: ogólne informacje o mieście (położenie geograficzne, powierzchnia, liczba ludności, władze, ważne wydarzenia historyczne), atrakcje turystyczne (galerie, muzea, zabytki), miejsca związane ze spędzaniem wolnego czasu (teatry, kina, obiekty sportowe). Korzystne językowo dla uczniów jest wyszukiwanie informacji w języku obcym. Prezentując wyniki swojej pracy, mogą oni wykorzystać samodzielnie zrobione zdjęcia lub nagrać krótkie filmy, w których opowiadają o konkretnych miejscach. Rezultatami podjętych działań mogą być: prezentacja multimedialna, album, strona internetowa czy wideoblog.

W internecie możemy również znaleźć wiele krótkich filmów dotyczących Polski i jej mieszkańców, nagranych przez obcokrajowców, którzy odwiedzili nasz kraj i konkretne miasta. Również z takich materiałów warto korzystać na lekcji. Pomocą może być seria programów w języku angielskim *Poland in Undiscovered*. Poszczególne odcinki, w których amerykański dziennikarz Ryan Socash opowiada o polskich miastach i miasteczkach, które odwiedza z kamerą, trwają około dziesięciu minut i są dostępne na YouTube i w serwisie VOD Telewizji Polskiej. W serii znajdziemy m.in. filmy o Malborku, Cieszynie, Krośnie, Biłgoraju, Bolesławcu.

Uczniowie z Zamościa i okolic mogą skorzystać z dostępnych na stronie miasta (<turystyka.zamosc.pl/pl/page/321/>) tras zwiedzania, np. najważniejsze miejsca w Zamościu, kościoły, sławni ludzie, muzea, martyrologia, zamojskie podwórka. Co warto podkreślić, trasy

te można zwiedzać z iPodem, słuchając po angielsku informacji na temat prezentowanych obiektów (dostępne są także inne wersje obcojęzyczne: niemiecka i rosyjska). Materiały z tej strony mogą być użyte podczas zajęć czy lekcji w plenerze.

Kultura polska oczami obcokrajowców

Bardzo ciekawym, choć i dość zaskakującym doświadczeniem dla uczniów może być ich zeknięcie się z tym, jak Polacy są postrzegani przez przedstawicieli innych narodów. Pozwala im ono na uświadomienie sobie, że tak jak obce kultury mogą być niezrozumiałe dla nas (przez co mamy trudności w interpretacji określonych zachowań), tak i nasza kultura może dziwić, zastanawiać, a czasem bawić osoby wychowane w innym kraju.

Lekcję na ten temat można rozpocząć od poproszenia uczniów, aby indywidualnie lub w małych grupach przygotowali w formie listy informacje na temat swojego kraju lub regionu, które warto by przekazać osobie zamierzającej go odwiedzić. Oczywiście zarówno w dyskusji, jak i podczas prezentacji uczniowie powinni posługiwać się językiem obcym. Następnie zbieramy wszystkie pomysły i komentarze i na podstawie prawdziwych wypowiedzi obcokrajowców sprawdzamy, na co zwracali uwagę i co ich zaskoczyło w Polsce. Przykładem może być klip *10 Things That Will SHOCK You About Poland* (<youtu.be/vM93LvSDru8>), w którym pojawiają się elementy zapewne uwzględnione przez uczniów, jak piękno i zróżnicowanie krajobrazu naturalnego, trudności w uczeniu się języka polskiego czy słynne polskie danie – pierogi, jak również kilka raczej niespodziewanych, w tym neutralny wyraz twarzy, określaną jako *Polish face*. W trakcie oglądania możemy również poprosić uczniów, by na podstawie filmu uzupełnili luki w przygotowanych zdaniach, np.:

According to the speaker, people in Poland rarely show ..... .
 Many buildings had to be ..... after the Second World War.
 The Polish language is usually ..... for foreigners.
 The speaker claims that Poles usually eat ..... .
 About ..... tourists visit Cracow every year.
 In Cracow there is one of the biggest ..... in Europe.

(Odpowiedzi: 1. emotions, 2. rebuilt, 3. very difficult, 4. potatoes and cabbage, 5. ten million, 6. town squares).

Opinię o kraju budują także rodacy, którzy osiągają sukcesy w różnych dziedzinach na arenie międzynarodowej. Warto w tym miejscu pokazać uczniom, jak bardzo w takich sytuacjach przydaje się język obcy, prezentując np. wypowiedzi znanych polskich sportowców, aktorów czy muzyków, którzy swobodnie się nim posługują.

Podsumowanie

Warto stosować różne formy pracy i sięgać po treści, które wzbogacają nasze zajęcia i mogą zaciekawić uczniów, jednocześnie realizując wymogi podstawy programowej, zgodnie z którą kształtowanie kompetencji kulturowej odbywa się m.in. przez „stosowanie odniesień do kultury, tradycji i historii kraju pochodzenia uczniów” (MEN 2018). Nie zastąpią one materiałów dotyczących kultury krajów nauczanego języka, ale przecież nie taki jest cel naszych działań dydaktycznych. Każdy nauczyciel ma z pewnością swoje sprawdzone metody pracy, lecz większość z nas poszukuje także innych ścieżek, które prowadzą do celu, dlatego warto wciąż odkrywać nowe.

BIBLIOGRAFIA

- Hrehovcik, T., Uberman, A. (2003), *English Language Teaching Methodology*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, s. 11–12.
- Kazmierski, M. (2017), *Translating Mickiewicz: Poland's International Man Of Mystery*, <bit.ly/3kknW4k>, [dostęp: 9.01.2023] – Adam Mickiewicz *Niepewność, Pan Tadeusz*.
- Kazmierski, M. (2017), *Brzechwa, Fredro, Tuwim: Poland's Most Entertaining Educators?*, <bit.ly/3Zi3tw6>, [dostęp: 9.01.2023] – Jan Brzechwa *Kaczka-dziwaczka*.
- Kępa, M. (2015), *8 Polish Pop Songs in English You Need to Hear*, <bit.ly/3IZVSDX>, [dostęp: 9.01.2023].
- Tomalin, B. (2008), *Culture – The Fifth Language Skill*, <teachingenglish.org.uk/article/culture-fifth-language-skill>, [dostęp: 7.01.2023].
- MEN (2018), Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz.U. z 2018 r. poz. 467, Załącznik nr 1, s. 45).
- Twardowski, J. (2000), *Kiedy mówisz. When you say*, Kraków: Wydawnictwo Literackie, s. 36–37.
- <bit.ly/3IXPZ3j>, [dostęp: 9.01.2023] – Jan Kochanowski *Na zdrowie*.
- <bit.ly/3IONss3>, [dostęp: 9.01.2023] – Juliusz Słowacki *Testament mój*.

PORTALE INTERNETOWE

- Culture.pl, prowadzony przez Instytut Adama Mickiewicza: <culture.pl>.
- Poland.pl, prowadzony przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych: <poland.pl>.
- Polskie Radio SA: <polskieradio.pl/395>.
- TRAVEL.ZAMOSC.PL: <turystyka.zamosc.pl/pl/page/321/>.

PLIKI WIDEO

- Culture.pl (2017), *The First Constitution in Europe – Video Explainer*, [plik wideo] <youtu.be/VEuNik-GNhc>, [dostęp: 9.01.2023].
- IPNtvPL (2017), *IPNtv: The Unconquered*, [plik wideo] <youtu.be/Q88AKn1hNYM>, [dostęp: 9.01.2023].
- PolandMFA (2019), *The Battle of Monte Cassino*, [plik wideo], <youtu.be/WTkdIvVmGsQ>, [dostęp: 9.01.2023].
- TVP World (2021), *Poland Commemorates the 1944 Warsaw Uprising – Poland In*, [plik wideo] <youtu.be/AGoU2nr8fdU>, [dostęp: 9.01.2023].
- Wolters World (2017), *Visit Poland – 10 Things That Will SHOCK You About Poland*, [plik wideo], <youtu.be/vM93LvSDru8>, [dostęp: 11.01.2023].

Artykuł został pozytywnie zaopiniowany przez recenzenta zewnętrznego „JOWS” w procedurze *double-blind review*.

ILONA STĘPIEŃ Nauczyciel języka angielskiego w Zespole Szkół im. Jana Pawła II Siostr Prezentek w Rzeszowie.